

Imprimat legal.

29. APR. 1926

IN ACEST NUMĂR: Se aude pe stradă: cine-i Vasile Stroescu de M. Gh. Carpen; Pocăința lui Grigoraș de Septimiu Popa; Clopotele în luncă de Volbură Poiană; Schițe mărunte de Kálmán Mikszáth, trad. de Teofil Bugnariu; Pe un album de Const. Iliescu; Opera poetică a lui Lucian Blaga de Ion Breazu; Luna după E, Szép, de Teodor Murășanu; Mister de Ciprian Doicescu; Dări de seamă: E. Marghita; Ironii sentimentale de Aurel Decei; **Cronica dramatică:** Despre Regulus Coțoveanu de Teofil Bugnariu; Flori de-o zi: „Generația nouă”; Scrisorile lui Slavici; Pilde noul de moravuri literare; Revista „Flamura”; Cultul morților; etc.

UN EXEMPLAR 6 LEI

COSINZEANA

REVISTA LITERARA SAPTAMANALA

DIRECTOR :

* *

ABONAMENTUL :

* *

BIROUL :

SEBASTIAN BORNEMISA *

300 LEI ÎN ȚARĂ — 600 ÎN STREINĂTATE *

PIAȚA CUZA VODA 16

Se aude pe stradă: cine-i Vasile Stroescu?

de M. GH. CARPEN

Se aude pe stradă, sau eu însumi mi am pus aceeași întrebare, c'o nedumerire fără jenă, cu sinceritatea omului care-și vorbește sieși? Ne surprinde graba cu care ziarele scormonesc zarea prăfuită a vremii. Gonești enervat, hârțuit, mistuit de măruntele evenimente ale zilei, și deodată îți șoptește cineva stăruitor: a murit la București Vasile Stroescu. Inclinești mersul. Lui Vasile Stroescu i-se fac funerarii naționale și i-se adaugă titlul unei glorii efemere de întâiul președinte al parlamentului României întregite. Te oprești și întrebi curios: apoi, apoi? — Vasile Stroescu a fost un mare român.

Incerci o decepție. Un mare român sună vag și apos. Un mare român e astăzi orice șef de minusculă organizație politică. Un mare român e o monedă depreciată și o banalitate cotidiană. Marii români de astăzi se măsoară după gama de băleiu a vocii lor după ropotul de pumni cu cari își maltratează pieptul. Nu, nu, Vasile Stroescu n'a fost un mare român, iar calitatea de întâiul, care a prezidat reprezentanța României întregite nu-i face cinste. Ochii lui, cari s'au rotit strălucitori peste întâia adunare, chințeser de opinii a României mari, s'au mohorât încurând, căci ea a devenit o ceată cu spumă la gură și ireproșabilele fracuri negre s'au mototolit, transformându-se în nepătinoase cămăși de forță.

Dar atunci cine a fost Vasile Stroescu?

O legendă l-a făcut într'o vreme în Ardeal ireal înconjurat de o cunună de raie. O putere mai mare se întrevedea agităndu-se în dosul

numelui său care se termina românește cu — escu, o putere chibzuită, fructul unei politici de superioară grijă pentru conservarea națională a Românilor ardeleni. Popi și dascăli, mimând tzionomia oamenilor cari știu ceva șoptiau: România. România era sfântul Nicolae al copililor, care se abate prin unile căsuțe strecurând daruri în pantofiorul sau ghiata scâlciață. Dimineața copilul deschidea ochii mari, înalțându-i spre icoana din părete. Niciodată mâna delicată, nu s'a pus brutal în fața sfântului din icoana de pe părete. Vasile Stroescu a tăcut. Dar tăcerea lui răsuna mai triumfal, decât cadența sunetului de fanfară. Subt scutul ei se răspândea asupra Ardealului o largă risipă de danii, întovărășită numai de ritmul inimei lui. Boerului basarabean cu învățătura rusească, nu i s'a rătăcit sufletul pe întinderile de șesuri dintre Nistru și Marea înghețată. Dintre toți, pe noi Ardelenii mai ales, ne-a găsit vrednici de ajutorul lui. În vremuri de urgie am știut să apreciem acest regesc ajutor, cu lacrimi în ochi, cu murmure de rugăciune, cu poezia unei legende care l mulțumea mai mult ca orice. Pe moșiile vaste Vasile Stroescu a cunoscut bucuria semănătorului și taina grânelor de aur și astfel: Un turn de biserică strălucea în soare cu învelș nou, un dangăt de clopot suna mai melodios, o școală devenia mai înepătoare, iar țăranului uimit i se întindea altă carte decât Alexandria sau Cartea de visuri.

Peregrinările lui prin satele ardelenesti, cu dăra de binefaceri pe care o lăsa, avea prea puțin răsunet și prea puțin loc între preocupările

oficialității din vechea Românie. Și-a continuat drumul discret, ca un anonim binefăcător care sapă o fântână pentru călătorii trudiți și setoși și înalță o troiță pentru reculegere. Mâinile sale au planat deseori împăciuitoare peste certurile confesionale ale celor două biserici transilvănene și adesea glasul lui a sunat dojenitor.

Când zările s'au înroșit de sânge, când doiliul Ardealului era zadarnic, Vasile Stroescu era demult uitat. Așa cerea desăvârșirea legendei.

După epoca de întuneric și de scrâșnet de dinți, în semn de omagiu a fost ales președinte al parlamentului român, care întrunea pentru întâia oară și pe reprezentanții ardeleni. Era oare același Vasile Stroescu? Câți vor fi tresărit aici acasă, la auzul numelui lui? Dar cavalcada de patimi l'a suportat prea puțin în locul de onoare. Mocirla s'a întins și desigur locul lui nu era acolo.

Acum mai mult ca oricând credem în legenda lui Vasile Stroescu. Trupul care odihnește de veci a fost cel mult un simbol, o dărză materializare care a susținut și a înche-gat în jurul ei această legendă.

Acest trup doria odată să fie ars și cenușa sa i se împrăstie lăsată vântului peste întreg pământul românesc. Apele s'o absoarbă, frământată cu pământul să treacă în seva florilor, pruncii să i simtă gustul în laptele mamei lor.

Dar doamne, chiar această identificare cu pământul nu este o dorință din domeniul legendei?

POCĂINȚA LUI GRIGORAȘ

— Poveste pentru copii —

de SEPTIMIU POPA

I

Emil și Grigoraș erau prieteni buni. Aveau aceleași bucurii și aceleași dureri. Nu se întâmpla nici odată ca unul să fie trist și celalalt vesel, ci, ori amândoi triști, ori veseli.

Prilej de tristeță aveau de trei ori la săptămână. Grigoraș nu-și prea învăța lecțiile de geografie.

— De ce nu înveți, Grigoraș? — îi zicea atunci Emil, privindu-l trist. Vezi, astăzi iar ai căpătat un patru...

— E prea grea, — răspundea Grigoraș. — Nu vreau să mi-se strice capul cu ea...

— N'o să ți-se strice, — zicea iarăși Emil. — Câte greutateți are omul în viață, și le biruiește. Dacă vrei... îți stau eu într'ajutor...

Atâta mai lipsea.

— Tu să mă înveți pe mine, măi? striga Grigoraș mâniaș. Nici odată!

La vilttoarea oră de geografie Grigoraș nu putu spune nici-un cuvânt. Emil, știind ce-o să urmeze, îl privea trist, simțind că-i trece o săgeată prin inimă.

Ceea-ce a urmat însă, a fost nepus de trist. Profesorul, — un om bun, care nici odată nu bătea pe elevi, — de astădată își leși din răbdări. Își învărti de câteva ori bețigașul de trestie ce-l ținea în mână, pe spatele lui Grigoraș.

Simțind și el durerea prietenului său, Emil îngălbeni. Țipetele lui Grigoraș, îi străpungeau inima. O h'i i-se umplură de lacrimi.

— Dar pe tine, ce te-a apucat? îi zise profesorul, văzându-l că lacrimează.

Emil privea înlemnit, când pe domnul profesor, când pe Grigoraș.

— Ah, ți-e prieten, — reluă profesorul. Ei bine, de-acî încolo să-l examinezi totdeauna înainte de oră. Când nu-și știe lecția, să-mi spuni...

După oră, elevii, povestiau în gru-

puri pășania lui Grigoraș. Dar nu-l compătimea nimeni, numai Emil.

II

Toate încercările lui Emil de-a examina pe prietenul său erau zadarnice. Grigoraș îi arunca o privire încruntată și îi zicea:

— Nu-mi ești tu profesor!

— Grigoraș, te spun domnului profesor, — îi zicea și Emil privindu-l cu milă.

— Spune-mă, nu-mi pasă, — îi răspundea Grigoraș răsând batjocoritor.

Dar, când să-și împlinească amănințarea simțea că i-se împletecesc picioarele. Își privea trist prietenul și ruga pe Dumnezeu să nu cumva să dea prin gând profesorului să-l examineze.

Așa s'au scurs trei săptămâni. Emil și Grigoraș nu-și mai vorbeau decât înainte de ora de geografie. Atunci, se repeta între ei acelaș și acelaș dialog. În vremea când erau prieteni, se cercetau unul pe altul la locuință. Acum se ocotiau, chiar și când se întâlneau pe stradă.

După trei săptămâni, profesorul de geografie strigă numele lui Grigoraș. Îngălbenind, Grigoraș se sculă în picioare. Dar, nu putu spune nici-un cuvânt.

Privirile domnului profesor acum se îndreptară spre Emil.

— Ți-ai examinat astăzi?

— Mă rog... mă rog... bombăni Emil îngălbenind și el, am încercat să-l examinez, dar el a zis că nu eu îi sunt profesor.

— Așa? — făcu acum profesorul, mâniaș. — Și de ce nu mi-ai spus?

Fără altă vorbă scoase pe Emil afară și îl puse în genunchi. Ochii lui Emil se umplură de lacrimi. O astfel de rușine nu pățise nici odată.

Grigoraș, zîmbea. La început, se

bucura de nenorocirea prietenului său.

Dar, se desmetici în curând. Ochii tuturor colegilor din clasă se îndreptară spre el. Iar el citea în acești ochi:

— Nu ți-a fost rușine, să lași pe prietenul tău să sufere din cauza lenei tale?

Plecându-și capul pe bancă, lui Grigoraș, i-se umplură ochii de lacrimi.

III

După două zile, aveau iarăși oră de geografie. Intrând cel dintâi în clasă, Emil, cu spatule întoarse spre ușă privea gânditor băncile goale. Se înfiora la gândul că nu peste mult va trebui să spună domnului profesor, că Emil nu-și știe lecția.

De-odată, se simți atins pe umeri. Era Grigoraș, care intrase tipit în clasă, cu cartea de geografie la mână.

— Vino, Emil, să ți spun lecția! Făcu trei mici greșeli, pe cari Emil le îndreptă cu multă bunăvoință!

După un sfert de oră, când domnul profesor își făcu intrarea în clasă, Emil plutia într'o adevărată rază de fericire. Ridicându-se în neștire, scoase un strigăt vesel:

— Domnule profesor, Grigoraș își știe lecția...

Era adevărat. Grigoraș își spuse lecția fără greșală. Emil se simțea ca ridicat în alte sfere, vesel și fericit își privea prietenul și îi sorbia fiecare cuvânt.

Grigoraș însă, rămase trist până la sfârșitul orei.

După oră, Emil îl privi drept în față și îl întrebă:

— De ce ești trist, Grigoraș? Dar, așa de bine ți-ai știut astăzi lecția...

— Așa-i Emil. Dar pân'acum, de câte-ori n'am știut-o!

— Nu te supăra, Grigoraș! Toate o să se întoarcă înspre bine...

— Așa-i Emil! Tu n'o să mai suferi nici odată pentru lenea mea...

Eu am fost un nemernic... Mă ierți, așa-i?

— Mai întrebi, Grigoraș? Eu mă bucur de această întâmplare. Vezi, suferința mea ți-a adus ție bucurie...

— Nu, Emil, — grăi înșfârșit Grigoraș, oftând. Numai tu te-ai bucurat astăzi. Eu, m'am rușinat văzând că tu te bucuri de binele meu... M'am gândit, că în lumea aceasta sunt mulți oameni buni, cari sufăr pentru păcatele celor răi... Eu, nu vreau să mai fiu rău...

Și un potop de lacrimi îi năvali în ochi.

— Scumpul meu prieten! — strigară amândoi de-odată, îmbrățișându-se.

*

Redeveniră prieteni. Acum, sunt pururea veseli. În clasă Emil e cel dintâi, iar Grigoraș cel de-al doilea. Domnii profesori îi arată adesea altor elevi drept modele de sârguință și bună purtare.

CLOPOTELE ÎN LUNCĂ

*În fundul luncii glasul lor prelung
Se auzea domol ca un izvor
Ce sună 'n pietri dese, colțurate.
Din ceruri Soarele se cobora
S'asculte glasurile 'ngemănate
Așa de jos, c'aș fi putut s'ajung
Cu mâinile la el de pe răzor,*

*Aprind cosașii 'n iarbă coasa lor
Priveau la soarele căzut în zare.
Și câte unul gureș îndemna:
— Să mergem dar căci mâni e
[sărbătoare.*

*Apoi grăbind pe iarba de mătășă
Duceau în coasă soarele acasă.*

Volbură Poiană

SCHIȚE MĂRUNTE

de KÁLMÁN MIKSZÁTH

CEI CARI LATRĂ

Un confrate scrie pentru teatrul național o piesă cu acest titlu.

Încă de pe acuma, înainte de-a fi scrisă, piesa e vestită în cercurile teatrale. Li prorocesc viitor. Se știe până și aceea că rolul principal e scris pentru cea mai fermecătoare actriță. Dar cea ce se sornește mai mult, e faptul excentric că în piesa ce se va scrie, va fi și lătrat de câine.

Într-o zi cețoasă când autorul cioplea-întocmea chiar scena ultimă a actului întâiu, întră în odaie un bătrân mărunțel și se opri înaintea mesei de scris a poetului.

Acesta, tulburat, îl privește întrebător.

— Ce dorești? cine ești?

— Eu, mă rog, vedeți, adică, eu — zice încet cu glas stins, — nimeni, eu nu sunt nimeni.

— Ei, dacă nu ești nimeni, atunci ce mai vrei?

— Eu sunt omul acela, mă rog, care latră la teatrul național. Eu sunt în piese, câinele.

— Da? dta ești deci câinele?

— Da, mă rog, eu sunt, — zise cu întreruperi și timid, netezindu-și spre ceafă cu mâna murdă, părul încărunțit.

— Ei ș'apoi?

— Căci vedeți, șt'iu lătra ca orice câine adevărat... am învățat-o de pe când eram calfă... Am păcălit cu asta chiar și câinii adevărați... mă și urăsc ei pe mine în ulița Socolului.

— Urmează numai..

— Am auzit că domnul scrie o piesă în care va fi și de lătrat.

— Da, la începutul actului al doilea.

— Chiar într'aceasta umblu., că mă rog am venit, căci am auzit că domnul e om bun de inimă, vreau să vă rog... blata-mi mulere zace acasă bolnavă, și n'avem nici de rândul gurii... de-aceea am venit că nu s'ar putea oare întrețese lătratul în fiecare act.

— Nu se potrivește cu subiectul, prietene.

— Măcar că am crezut, am socotit — zise bătrânul posomorându-se că domnul va avea mila de noi și ne va ajuta să ieșim din nevol.

— Și ce folos ai avea dta din

lătratul întreit?

Acela că atunci câștig trei zloți la seară, căci lătratul se plătește deosebit pentru fiecare act.

Scriitorul rămase câțva timp pe gânduri.

— Dar ce-ai zice moșule dacă ar fi doi câini în piesă și unul ar lătra din stânga, altul din dreapta?

— Asta ar fi apoi bine! îi tăie vorba plin de bucurie bătrânul — căci și feciorul meu e un câine tot atât de învățat cași mine. Aceea ar fi numai cu adevărat o piesă minunată.

— Apoi așa piesă va fi! du-te acasă cu Dumnezeu și să latră cât mai frumos și cât mai mult.

Și bătrânul părăsi odaia în care i se pregătea o întreagă Californie, între miile de mulțumiri.

VĂ ROG SA MĂ ÎNCHIDEȚI...

Cu un confrate gazetar s'a întâmplat, Dumnezeu să-l odihnească în lenevia lui că tot eu trebuie să-i scriu și întâmplările lui nu numai ale mele. Cum zic, cu el s'a întâmplat, pe când redacta odată „Bobărnacul“, când Csicseri Borș nu eră acasă.

Iar „Bobărnacul“ se scria acolo unde și „Gazetele Capitalei“, în clădirea laterală a Atheneului, în a cărei parte dinspre drum e așezată poliția centrală. Sărmanul bătrân, Nenea Pottman, cum se mai mira el de acest lucru neobișnuit. A și murit de mirare.

Cum zic, prietenul meu care de-atunci a devenit scriitor vestit, chiar cioplea ceva versuri, când aude câteva bătăi repizi în ușe.

— Întră.

Atunci apăru un om îndesat, cu exterior cetețănesc și cu o mutră suportabil de blândă. Era un tip cam de treizeci, treizeci și cinci de ani.

— Ce poștești?

— Mă rog an, venit..

— Da? În ce chestie mă rog?

— D'apoi eu de-aceea am venit... Doar o știe poate stimabilul domn — că vedeți, acum eu voi fi închis aici.

— Vei fi închis? Ce vorbești dta?

— Aici e și citație, aici scrie mă rog, că pe trei zile. A sosit numai

P E U N A L B U M

Mă rogi să-ți scriu ceva drept amintire
Pe-albumul tău cu file parfumate.
Ții mult, o simți privirile-ți curate
Îmi spun că nu încap 'npoțrivire.

Mi-arunc spre el o tainică ochire
Și chem în gând momente inspirate;
Moi tocul des cu gesturi enervate,
Bat tactul și podeaua în neștire,

Prin minte-mi trec gândiri dezordonate.
Imagini într'o aprigă gonire,
Frânturi de vers și proză-amestecate.

Într'un târziu, învins de-a ta zâmbire,
Aștern un rând cu slove tremurate:
„Nu pot să-ți scriu, de vină-i o iubire“!

Const. Iliescu

ieri și am venit îndată, sunt gata.
Vă rog să mă închideți.

O privi și într'adevăr așa era. A fost judecat pe trei zile și azi trebuia să-și înceapă pedeapsa.

— Adică te cheamă Ion Kupka?
— Ih! I că doară spune acolo în scrisoare.

— Ș'apoi pentruce te închid?
— Nu pot ști, mă rog. Că eu, de, nu sunt bețivan, dar câte-odată beau preț de-un degetar ș'atunci îndată îmi suie la cap beutura nevinovată și dacă fac vre-o nebunie, nu mi-o mai amintesc. — Așa sunt eu într'asta, cași copilul nou născut. Abia că mi-am umezit Duminecă puțintel gura — căci am fost dincolo în Neustift — și iată a și sosit primejdia. Ce-am făcut nu-mi amintesc, dar aceea o ghicesc că m'au adus în casa aceasta și m'au judecat la trei zile pentru ceva — știu zău aceea că n'au făcut-o de geaba. Vă rog acum deci să mă închideți.

Prietenului meu îi veni o idee bună cu prisonerul său, îi plăcu tipul original și văzându-i greșala că în loc de poliție a intrat la redacție, nu găsi nici o piedică, de ce adică să nu urzească înainte această încercătură de comedie.

— Știi ce, dragă prietene? Dta ești om norocos.

— Cum, adică eu? — se minună acesta holbându-și ochii mari.

— Om norocos, îți spun, căci

m'ai găsit în toane bune. Eu te iert și du-te liniștit acasă.

În loc să se bucure la aceste vorbe, Ion Kupka făcu o mutră neplăcută și începu să-și scarpine rădăcina urechii.

— Asta nu se poate mă rog frumos, și nici n'o fi bine. Vă rog numai totuși închideți-mă.

— Nu te mai înțeleg, prietene.

Ion Kupka roși, își făcu de lucru cu nodul cravatei și șovăi...

— E lung... a... e lung șirul poveștii... că vedeți așa stă lucrul... că să știți mă rog... e bucluc...

— Ce fel de bucluc?

— Nevastă mea — răspunse cu glas îndurerat — mi-a dat trei zloți pe câtă vreme voui fi închis, zice că îl omoară cu foamea aici pe deținut dacă nu are bani, zice că să-mi mai ajut situația.

— Ei, și?

— Apoi aceea-i năcazul, mă rog de iertare, că în drum — doar știți cât de amărât e bietul om în asemenea împrejurări — am dat și pela „Ursul de Aur“ și am așezat cei trei zloțișori. Asta-i asta! Eu acum nu mai pot merge fără bani acasă — căci e dată dracului de mare viperă! Iar dacă nu merg acasă, ce să mă fac în oraș fără nici un ban... nici tu mâncare, nici tu odae unde să dorm..., pier eu de bună seamă în oraș... Poftiți numai vă rog și mă închideți!...

Acesta era un argument într'adevăr destul de puternic, care pe lângă tot aspectul comic justifica îndestul imposibilitatea de-a susține astfel situația și cerea totodată o bună rezolvire dreptei cereri a lui Ion Kupka.

Situația putea fi ajutată într'un singur chip. Și fiindcă chiar atunci sosiră și alți doi scriitori, înțelegând destinul lui Ion Kupka, după ce mai întâiu au râs una bună, au hotărât cu puteri unite că vor ridica acest destin de pe el — îi vor aduna cei trei zloți, să meargă cu știrea lui Dumnezeu ș'apoi vor face și pașii necesari în privința lui, la poliție. Poate că au și aceia simț pentru ceva. Și poate că acel ceva, e chiar umorul? Căci ce anume e, tot n'a descoperit încă nimeni.

— Iată cei trei zloți, Ion Kupka. Poți pleca: acum ești slobod ca pasărea.

Acesta mulțumi mișcat, și cu ochi umeziți coborî încet scările.

— Cu ce am fost vrednic, cu ce? — murmură. — Dumnezeu să-i bine cuvinte pe cinstiții domni.

— Bietul drac! — ziceau aceștia. — Cum va binecuvânta el ani îndelungați poliția.

Aceasta s'a întâmplat înainte de-amiază. În redacție se întâmplă însă totdeauna ceva și înainte și după amiază, chiar și dacă nu se întâmplă nimic. Astfel deci s'a întâmplat și după amiază — și încă aceea că a bătut cineva la ușă — aproape orice lucru începe cu aceasta, în afară de furturi, bineînțeles.

A bătut cineva și deschizându-se ușa, apărură fața lui Ion Kupka. Acum camera era cu ceva mai întunecată iar fața lui Kupka mai îmbujorată cu ceva, dar totuși putea fi recunoscută ușor.

— Dta ești Kupka? Ce năcaz iar?

Kupka luă poziție de drepti, adică voia numai dar nu-l prea izbutea cași cum ar fi mișcat și o el turbata aceea de dușumea.

— Apoi aceea-i — zise răgușit dar totuși cu blândă umilință — că iar m'am împiedicat pe la „Ursul de Aur“, usca-s'ar cel ce mi l-a zidit în drum, și... a... așa s'a întâmplat că... poftiți numai totuși și închideți-mă...

...Numai că atunci aceasta era peste putință, — căci și la poliție se ridicase destinul de pe el — reușind anume să-i stoarcă iertarea pedepsei.

trad. de T. Bugariu

Opera poetică a lui Lucian Blaga

Daria

(dramă în 4 acte)

de ION BREAZU

Cu ultimele două lucrări dramatice ale lui Lucian Blaga intrăm într'un alt domeniu ideologic. *Daria* și *Fapta* sunt două drame inspirate din teoriile psihanalitice ale doctorului Freud.

Nu s'ar putea afirma însă, că nu există nici o legătură între acestea și operele lui dramatice anterioare; ceva din involburarea dionisiacă, pornită din grotlele nebănuite ale subconștientului, găsim și aci. În *Zamolxe* îndemnul oarbe, ale sângelui, furișate în ființa omului de acolo prin libera înfruptare din misterele vicții universale și îndeosebi a naforii, erau lăsate să se descarce în deplină libertate și de-aceia, Tracul se simțea crescut, un uriaș în univers. În *Tulburarea apelor* am asistat la încreștarea dramatică, produsă în ființa omenească atunci când îndemnul subconștientului, hrănit din belșug din sânge, se ciocnesc cu legile, tot atât de implacabile ale moralei creștine. Printr'o faptă mare — așa cum se va întâmpla și în *Fapta* — omul s'a vindecat, valurile sângelui s'au potolit și un soare nou aruncă rază peste ele. Iată cum punctul de vedere psihanalitic, aplicat de poet e conștient în ultimele drame, poate aruncă lumină nouă și peste întâiele două*).

Părerile criticilor noștri competenți asupra acestor două drame au fost diametral opuse. Unii au înălțat pe *Daria* pentru rezolvarea omenească a conflictului ei, coborând *Fapta* pentru didacticismul ei; unii, dimpotrivă, au ridicat pe ultima pentru forma ei superioară din punct de vedere artistic; iar alții le-au considerat pe ambele o cădere a dramaturgului, care tindea spre culmi atât de înalte, motivându-și acuza prin faptul că poetul pornește dela o teorie al cărui suport încă n'a fost unanim recunoscut de adevărat.

Aplicând și de astă dată, ca și la analiza celorlalte opere, punctul

de vedere al expresiei artistice, adică al felului cum ideologia poetică prinde trup, desfășurând simbole, transpunându-le pe acestea în conflicte puternice de natură exterioară și mai ales interioară — noi vom fi mai apropiați de aceia, cari au înălțat *Fapta* în raport cu *Daria*.

Dar mai întâi ceva despre tema ideologică a acestor drame: freudismul.

Subconștientul nostru geme de mulțimea dorințelor nesatisfăcute. De mici copii aceste dorinți se îngâmădesc acolo, înăbușite de educație și de legile moralei sociale. Intre aceste dorinți locul prim îl ocupă cele sexuale. Numindu-le *libido* și lărgina astfel înțelesul noțiunii, Freud a găsit astfel de „îndemnuri ale sângelui“ chiar și la copiii mici. Ele se îngâmădesc tot mai multe în noi, așteptând să fie satisfăcute sau ridicate în conștiință într'o formă oarecare. Morala socială nu admite decât o singură formă. Se întâmplă însă că, sau din cauza că aceste dorinți s'au incuibat într'un sânge prea sălbatic, sau dintr'o greșală a educației, ele nu pot fi satisfăcute în cadrele acestei morale. Atunci își caută ieșiri nepermise, rupând zăgazarile conștiinței; ele devin atunci fobii, sau își caută alte „supape de siguranță“ de o esență superioară ca arta, filosofia, etc. Iată cum, după această teorie, fiecare om poartă în el o luptă oarbă între conștient și subconștient, de care rareori își dă seama. Toți purtăm pe umerii noștri *soarta* grea a acestei lupte; dela felul cum ea se rezolvă, atârână fericirea sau nefericirea noastră.

„Exploatarea“ literară și îndeosebi dramatică a acestei teorii este multiplă. Dacă are norocul să cadă pe mâna măiastră a unui artist ea poate zgudui adânc fiindcă poartă în adânc un motiv general omenesc: conflictul dintre „sânge“ și morala socială este veșnic. Felul cum el a fost rezolvat, pe un plan mai ideal sau mai apropiat de pământ — spun adepții acestei teorii — s'a zugrăvit în flora culturilor omenești.

În *Daria* Lucian Blaga a înfăți-

șat tragedia cotidiană a acestui conflict; o „soarta“ a „celor mici“, în sufletul cărora nu licăresc idealurile înalte. Tragedia Dariei, eroina acestei drame, o vedem petrecându-se atât de des în jurul nostru, o întâlnim aproape cotidian printre faptele diverse ale zilelor, fără ca să ne dăm seama de adâncimea ei. Deaceia și expresia îmbrăcată de această drama este — de toate zilele.

Daria este soția unui pedagog cu capul înbâcsit de teorii absurde — el se ocupă de o teorie o educației embrionare — și cu inima prea puțin înțelegătoare pentru sentimentele adânci omenești. Copilăria ei a fost un adevărat chin. O vorbă nesocotită pe care a spus-o, la vârsta de cinsprezece ani, mamei sale vitrege, care suferea de o gelozie bolnavă, i-a adus persecuția nemiloasă a acesteia. Pentru ca să scape de iadul de acasă, ea s'a măritat cu întâiul venit, față de care n'a avut nici un sentiment de iubire: pedagogul. Măritându-se a devenit tristă, persecutată de obsesia singurătății. Deodată însă apare în viața ei scriitorul Loga, care-i aduce „mântuirea“. Iubindu-l cu toată puterea celor treizeci de ani însetați de dragoste ea uită ca prin minune chinurile trecutului; obsesiile îi dispar. „Draga mea — a fost o minune — spune ea unei prietene. — De unde și cum a venit, nu știu. Obsesiile mi s'au reabsorbit în sânge și din încurcarea alchimie a închipuirilor, ce se confundau cu realitatea n'a mai rămas o urmă în mine“. (p.52.)

Bărbatul ei, necunoscând cauzele „însănătoșirii“ ei, la început se bucură. Descoperind, mai apoi, relațiile ei nepermise cu Loga o ține sub pază aspră, închizând-o cu brutalitate în casă. „Bălaurul“ sângelui, care a început însă să guste libertatea, o îndeamnă la fapte pentru săvârșirea cărora își calcă sfințele îndatoriri de mamă. Ea cheamă ajutorul amantului ei printr'o disperată scrisoare, pe care i-o trimite pe copilul său, Puiu. Acesta, cu toate că abia de treisprezece ani, înzestrat însă cu o delicată structură sufletească, de o surprinzătoare maturitate a judecății și cu o intuiție adâncă în miezul moral al faptelor, rezistă cu îndărătnicie la toate rugămișile insistente ale mamei sale. *Daria* însă e cuprinsă de un acces acut de nervi, dinții îi clănțanesc în gură, și Puiu, înduioșat îi ascultă rugămintea. Adâncul

*) Punctul acesta de vedere a fost întrebuițat, de altfel, în critica literară, până la exagerare de unii critici apuseni. Freud însuși a analizat astfel pe *Regele Lear*, iar Maeder, un adept al teoriilor lui, *Divina Comedie*.

simț moral al lui Loga refuză însă mecanic scrisoarea din mâna fiului amantei sale și face acestuia o lecție care-i „arde sângele“.

Fapta aceasta nesocotită a Dariei precipită catastrofa finală. Conștiința morală clară a lui Puiu a fost atât de grav atinsă de fapta murdară pe care a comis-o și de lecția lui Loga, încât se sinucide. „Copiii se sinucid cu conștiința trează și curată cum e cea a îngerilor; nu supoartă viziunea ticăloșiei omenești“ — spune Daria bărbatului său (p. 133)

În sufletul ei abia după sinuciderea copilului se trezește sentimentul adânc de mamă. Tragicul conflict dintre acest sentiment și dragostea pentru Loga îi tulbură iarăși liniștea nervilor. Obsesiile revin: se bocește ca țarancele, cere iarăși să fie închisă în casă, nu lasă pe nimeni să iasă dela ei fără să-i perchezită onze toate buzunarele de teamă să nu trimită, printr-o faptă inconștientă, vreo scrisoare lui Loga. Cu bărbatul ei e într-o continuă ceartă. Acesta crezând că atotputernica vreme va îmbălânzi și involburatii nervi ai soției sale, sfătuiește pe Loga, prin Grigore fratele Dariei, să părăsească orașul. Loga primește, însă fiind un inițiat în tainele subconștientului, presimte grozava precipitare a evenimentelor, rămânând foarte îngrijorat. Reproducem cuvintele souse de el lui Grigore, pentru că ele constituie cheia ideologică a dramei: „Amenințăm cerul cu metafore și smulgem pământului secretele, dar dușmanul, pe care nu-l putem învinge, e în puterea absurdă și cu mii de fețe a sângelui. Numește această putere cum vrei, numește-o blestem, sau lăuntrică lege, numește-o bălaur. Bieți oameni — ne sbatem între bălaur și rânduelile lumii și ieșim măcinați. Vai nouă, vai ei — femei, sânge, mamă om! — Mi-e teamă că nimic n'o să mai poată limpezi această turbure alchimie“ (pp. 153—154).

Între timp, în criza unei certe, Filip mărturisese Dariei că a luat măsuri pentru îndepărtarea amantului ei. Infuriată aceasta îi aruncă în față motivul sinuciderii lui Puiu. Grozava desiluzie, pe care o suferă Filip, când își vede distruse toate principiile de educație, pe care le-a aplicat fără de nici un rezultat copilului său, îl aruncă într-o furie nestăpânită. Daria nu crede că Loga ar fi în stare s'o părăsească. Când Grigore aduce însă vestea depărtării acestuia, ea rămâne definitiv zdro-

bită. Sinuciderea care o urmărea dela moartea lui Puiu i se impuse acum categoric. Până când Grigore povestește lui Filip întâlnirea cu Loga ea se spânzură în odaia vecină. Cortina cade pe tâmpenia lui Filip care n'a putut niciodată să înțeleagă „încurcata alchimie“ a sufletului nevastei sale:

„Filip

(cu un semn tăgăduitor)

A trăit. A murit.

A murit, cum a trăit. — Acum ce facem? —“
(p. 156.)

Mijloacele pe cari le-a întrebunțat poetul pentru expresia acestei drame sunt cele obișnuite; expresionismul a fost părăsit pentru un moment, luându-i locul limbajul de toate zilele. Deaceia, pentru acei cari erau obișnuți să vadă în fiecare șir de-al lui Lucian Blaga o imagine nouă și proaspătă, în care scăpăra cine știe ce gândire adâncă, pentru cei cari am cunoscut în întâiele drame ale lui personajii înfrigate de puternice frământări lăuntrice, descărcate într-o rară varietate de ritm — *Daria* a fost o surpriză capricioasă. Rareori când poetul scapă din obișnuit: „Ah, mersul lui Loga e așa de tânăr, par'că totdeauna ar umbla gol peste ogoare abia încolțite de grâu“ — o imagine care contrastează cu restul prozaic al dramei. Evident; poetul a voit să vorbească odată pe limba celor mulți, rupând vâlul de pe o tragedie, care se petrece cotidian în apropierea lor, fără ca să-i bănuiască ascunzăturile.

Drama nu e lipsită însă de înfiorări dramatice cari nu ne îndoim că ar mișca adânc la reprezentarea ei. (Scenetele dintre Daria și Loga din actul I, și în deosebi cele dintre Daria și Filip din actul ultim)

Cu mână sigură de artist este lucrat în deosebi reliefurile sufletesc al eroinei. Felul cum ea este, pe neașteptate, cuprinsă de accese psihice, în aparență nemotivate, dar explicabile dacă le privim cu ochi de psihanalist, dovedește că Lucian Blaga este un bun cunoscător al psihologiei nevropaților.

O problemă nu îndeajuns de bine motivată, care însă pare a fi de o adâncă semnificație, este cea a sinuciderii lui Puiu. Prea puțin cunoaștem din structura sufletească a acestui copil pentru că să înțelegem „logica“ faptei lui.

Presărată ici colo cu spirituale

întepături satirice la adresa oamenilor anchilozăți în știința lor, (profesorul de greacă Viaicu și însuși pedagogul Filip), drama are și vioiciune și tensiune dramatică pentru a reuși la reprezentare mai bine decât nenumăratele încercări dramatice originale, cari au năpădit scena noastră postbelică

L U N A

— după E. Szép —

Obrazul cărei Doamne palide ești
Lună, lună,

Tărâmul cărei ate lumi ești
Lună?

Desen de ghiață-al cărei oarbe
[mâini ești

Lună, lună,

Al cărei patrii moarte scut ești
Lună?

Minunea cărei aurar ești

Lună, lună,

Înima cărei Domn nebun ești
Lună?

Teodor Murășanu

M I S T E R

Cade pleoapa serii mai domoală
Și se lasă-o noapte grea de smoală,
De destin acum sânt mai aproape
Și plutesc pe limpezimi de ape.

Strălucesc pe cer iar candelabre
Ca și astre în pustii arabe.
Pleoapele cad umede de vis
Când spre zări adâncul s'a deschis.

Dar, ascunsă într'un colb de vreme
Amintirea vrea să mă recheme...
În trecut mă pierd cu gândul dus
Și trecutu-mi pare-un vis apus.

Ciprian Doicescu

Dări de

E. MARGHITA: IRONII SENTIMENTALE

ed. Cultura Națională

Tinerețea e o cutie a o Pandorei, căci ascunde și lucruri rele și lucruri bune. În drum spre bărbăție, bărbat sau femeie — căci femeie nu excelează prin complexitatea sufletească — treci pe lângă decurrurile marginale asemenea unui fraged semu de exclamație. „Criza“ ia naștere atunci când începi să vezi prin ochelarii obișnuiți; atunci se deslănțuie invectivele, se constată lipsa de credință, se desvelesc mărturiștrile, șcl., într'un în eput de realism. Pe urmă, epoca medie, e rectilină. Astfel, viața apare ca o privelistă a cerului, de care se încântase și Kant: o nestatornică involburare de nouri, cari la suflul vânturilor dispar, descoperind oceanul azurului.

Când potențialitatea lăuntrică e hrănită de lecturi disparate și nu ești capabil să le contopești subordonându-le legilor de adevărată creație, versurile — dacă ești poet — nu ies din laborator cum răsare curata statuie dintr'un bloc de marmură. Domnișoara E. Marghita are necesarul unui poet: e singură, posedă o bibliotecă, a iubit... și acest activ o împintenează la poezie:

„De-a dragostei suspine
Tu bate-ți joc, de nu vrei ca
Să-și bată joc de tine!“

(Prefață-Povață pg. 6),

însă cu toată această zestre exterioară de boem — nu e poetă! Căci desigur nici rapsozii homerici, nici titanii romantici, nici sensibilizații moderni n'ar consimți să stea alături de o fată (în această chestiune cf. și *Fatalitate*, pg. 82), care cântă precum urmează:

Tabela patra: Lucru'i clar:
Nimica n'am să vă declar
Din profesiuni necomerciale
Au cine-a mai făcut parale?
Căștig întâmplător — ciudat,
Nici când nu mi s'a întâmplat,

etc. Dar aici isbește mai cu seamă titlul: „Din exercitarea profesiunilor

necomerciale și câștiguri întâmplătoare“ — o pietricică din mozaicul banal *Declarația mea* (pg. 39 sqq.). Ar fi firesc ca, dupăcum pantofarul își măsoară opera cu un centimetru special, tot așa și aceste expresiuni ale efemerelor impresiuni ale dș. M. să fie judecate ca niște cronici rimate. Poeziile de acest gen din *Țara Noastră* (o revistă politică) au sare, „esprit“, iar câteva sunt adevărate realizări artistice. Însă dș. M. pescuește subiecte prozaice și fără multă meremetiseală la îmbracă în petece dintr'un vocabular poetic autentic. Și zadarnic te zbați să te ridici din coșmarul ideologic și moral (!) al unei domnișoare a cărei locuință o știi, fiindcă și-o precizează în reluarea *Balada chirișei stabile* (pg. 51 sqq. poate cea mai „reșită“), pentrucă nu găsești decât iar strofe ca:

„Fiindcă știi, ce 'nseamnă: Suferință
Fiindcă știi ce 'nseamnă: a trăi,
Azi nu ți se mai pare cu puțință,
Ca să mă poți și să te pot iubi“,

pe care o acordă în minor *Celui ce îmbătrânește* (pg. 74). Mai departe întâlnești torturi ca: „Pe autorii să-i cetesc“ (pg. 43), ori simple eufonii: „ca chestie“ (pg. 23), etc.

Cele 96 de pagini de poezie se divid în trei părți. P. I. „Zâmbete“, în care nu surâde deloc feminin, cum i s'ar conveni, ci își desvelește dantura într'o ironie ieftină, purtându-l pe stupefiatul lector prin tainele Universității, printr'o Menagerie ieșană, armonizată în sonete „sălbatece“; și deapururi întovărășește cu exhibițiile-i de „rănită“ cum se destăinuiește pe prima pagină. P. II. conține „Ironiile sentimentale“, cari au, între altele, și o *Primăvară în parc* (pg. 63), perimată, dar agreabilă; ex:

„Caisul îmbrăcat de sârbătoare,
Cu zale lucitoare de argint,
Privește 'n lac cu ochi plini de mirare:
Sunt oare eu — sau apele mă mint?“

P. III. „Acorduri în minor“, unde își povestește istoria iubirii d-sale, cu o emoționalitate pe care am mai încercat-o și la cetirea altor cărți cu subiecte de dragoste. Aici, numai, mișcă prin sinceritate. În restul cărții toate sunt forțate; se prea poate că, devremece luna n'a inspirat-o (cf. *Lunii*, pg. 11—12), s'a apucat să caute inspirația cu lumânarea... Ci, nici Diogene n'a găsit pe cine căută cu lămpașul, nici dș. n'a avut fericirea să dea peste un filon pur de inspirație. Și în acest sens, chiar fiindcă cunoaște literatura germană — îi versifică, alături de Dante, Boccaccio (!), Galileu, de Hume, Bergson, pe Kant, Schopenhauer, Heyse, Fichte, Wedekind (!), etc. — putem cită din Heine, care a fost cel mai mare *ironist sentimental*, și care cu ocazia *Calătoriei în Harz* se gândește așa: „Nespus de fericit e sentimentul care unește lumea închipuirii cu lumea noastră spirituală, contopind arborii cei verzi, ideile, cântecele paserilor, durerea, seninul cerului, amintirea și parfumurile în arabescuri dulci. Femeile cunosc mai bine acest sentiment, și deaceia plutește un zâmbel divin de neîncredere în jurul gurii lor, când noi ne laudăm cu o trufie scolastică cu faptele noastre logice, arătând cum am împărțit totul în obiectiv și subiectiv, cum ne-am provăzut capetele noastre cu mii de despărțăminte, ca într'o farmacie, unde într'unul stă rațiunea, în celălalt înțelepciunea, în al treilea ironia, în al patrulea batjocura, în al cincilea nimic, adică ideea“. Aceasta o dăm ca un corectiv, ca să demonstrăm că în sufletul femeii de pretutindeni numai oamenii excepționali văd ca într'un panoptic: cai verzi pe păreți. Că și femeile simt normal, avem dovezi în literatura noastră scrisă de femei.

Ori poate ironismul e o boală ieșană? Topârceanu, modelul dș. M., e un *ironist fin și bun*; prin urmare, ironismul în abstracto, fără calificativ n'are de ce să-i facă onoare dș. M., — mai curând ne face să ne mirăm de ce nu și-a răspândit unele din poezii, sub numele de cronici rimate, anticipativ prin *Vesella & Comp.*, Dar ceeace ne uimește mai mult e că demna și serioasa „Cultură Națională“ de ce tipărește așa de îngrijit un volum de versuri așa de proaste?

Aurel Decel.

REGULUS CODOVEANU comedie în 3 acte de A. BISSON.

Localizare de P. Gusti.

Nădrăvniile divorțului, Dispărut, Controlorul vagoanelor de dormit, și acum în urmă Regulus Codoveanu, raportate la publicul care le savurează, sunt tot atâtea comedii ușoare care reliefează și justifică popularitatea lui A. Bisson. Dacă în vederea acestui public și în vederea materială a încasărilor, direcțiunea teatrului trebuie să fie cât mai îngăduitoare la întocmirea repertoriului cu piesele de acest fel, tot pe atât de drept e, că un teatru național, e chemat nu numai să amuzeze publicul, dar să-i facă și o oarecare educație artistică. Or, comediiile lui Bisson, despre valoarea cărora am mai vorbit în cronicile noastre, și educația artistică, sunt două noțiuni cari se exclud.

Regulus Codoveanu, nostimul judecător de instrucție, este vechea noastră (și dvoastră) cunoștință din „Controlorul vagoanelor de dormit”. Dacă-l desbrăcați de aerul și de haina gravă de judecător, veți regăsi în el pe ștrengarul controlor fals al vagoanelor de dormit, simpativul George Godelfroid. Îmbătrânit și îngrășat puțin, în concordanță cu noua-i situație de judecător, sufletește a rămas același, cu aceleași apucături și cu același ghinion credinței s. Chiar acum e într-o intrigă amoroasă cu dragăța artistă lirică, Dora de Zaagov. Un gazetar vrând să afle din izvor sigur cum merg treburile pe la judecătorie, se denunță pe sine ca ucigaș și astfel e arestat. Aici află lucruri frumoase, iar printre altele, nevasta judecătorului se îndrăgostește de el și după o lună de arest preventiv îl face scăpat. Lucrurile se încurcă. Gizetele urlă, batjocorind pe vrednicul judecător care se consolează cu nădejdea iubirii Dorei. Banditul, alias gazetarul, îl cercetează pe judecător acasă. Aici e arestat iar, și acum — înțeles cu căsenii să-i joace o farsă judecă-

torului și să-l readucă la soția l neglijată, îl leagă pe toți de scaune și scapă iar. Pânica e la culme. O scrisoare a Dorei, înțeleasă și ea cu căsenii — care îl cheamă la ea acasă, sosește înviorătoare. Planul de păcăleli e admirabil și hazliu. Dora și judecătorul sosesc la Sinaia într'un hotel „să fie liniștiți”. Aici au sosit mai înainte — acum schimbăți în chelneri, casierite, etc. — și gazetarul, grefierul, soacra și nevasta judecătorului. Aceștia cași în Controlorul, apar rând pe rând înaintea judecătorului — și îi zăpăcesc de-abinelea. Când încurcăturile îl năucesc, îl descopăr farsa și-l iartă, sfârșind astfel totul cu bine.

Multe scene hazlii suprapuse, învăluite în spuma ușoară a unui comic grotesc al peripețiilor și păcăleliilor, situațiile de efect scenic pentru galerie, în cari un personaj înzestrat cu o comoară de crampe se lungeste numai de patru ori la pământ, etc., fac din Regulus Codoveanu, un amuzant *moft* teatral. Crot pe același calapod, cu aceleași situații și personajii cași „Controlorul vagoanelor de dormit”, e o reeditare tot pe atât de hazlie a acestuia.

Printre interpreți reținem figura care înțelege să fie totdeauna la nivel, a dlui Stănescu Papa, a dlor Vasilescu, Barabescu și Potorocă, iar la partea feminină conturul elegant și jocul când ștrengăresc, când diafan învăluit în melancolie, a dnei Sylvia Jipescu-Hodoș. Montarea corectă.

Teofil Bugnariu

FLORI DE-O ZI

„Generația nouă”. — O revistă din capitală aduce între altele pe pagina ultimă, în termeni laconici, vestea unei șezători literare a generației tinere de scriitori, care se va ținea în seara zilei de 22 Aprilie la Ateneul român. Vor ceti acolo din lucrările lor, proaspetele și tinereștile talente, cari asemenea păraielor de munte, neasâmpărate dar fără un drum sigur la început cu scurgerea vremii și-au lărgit alvia, croindu-și un drum propriu și afirmându-se cu fiecare zi. Noțița anunță nume tinere cari dacă n'au încă o circulație îndestul de largă în câmpul literaturii române străbătut de atâtea drumuri cari se încrucează și dacă nu sunt încă „geniali”, cum cu încredințare susține dnul M. Dragomirescu, sunt totuși nume dintre cari multe poate vor rămânea și pentru viitor. George Dumitrescu, Radu Gyr, N. Milcu, G. Talaz, A. Hurmuz, Gr. Văja etc. sunt scriitori tineri cari acum sunt în plină formație și fermentație launtrică. De-aceia când am cetit că această „generație nouă” care ca mâine în chip firesc și va integra în cursul literaturii noastre, luând locul celei de azi, își ține singură șezătoarea ei, încercând un sbor — întâiul în stil mai mare — fără supraveghierea atentă dar arbitrară a „mag'istrului”, prin înrudirea vârstei poate, ne-am bucurat și noi. Șezătoarea dela Ateneu a tinerei generații, va fi poate pentru public un preludiu al îndrumării în viitor a literaturii noastre. Va fi și o verificare întru ceace privește curentul preponderant în literatura noastră actuală. Se va vedea că arta onestă are totdeauna înțelesuri adânci și că izvorește clară și în chip firesc din suflet, oricare i-ar fi forma în care s'ar turna, iar ceace încearcă să răsară pretențios batjocorind numele „artei noi”, prin efemerele apariții: *Punct*, *75 H. P. Integral* etc. nu e de fapt decât burulana firavă și vremelnică a unei stări anormale de spiritalitate din rămășițele de semințe ale anarhiei și mizeriei morale rămase încă în urma sgușuirii mondiale a războiului. Pe drumul drept al artei sănătoase care nu înseamnă numai decât tradiționalism osificat cum înțeleg s'o interpreteze unii, al artei care alături de elemente naționale, tinde să cuprindă și comoarele gândului și simțirii universale, tinerilor scriitori

cari adunați prin elanul începuturilor pornesc acum în sbor liber, singuri, la un contact direct cu publicul, le dorim succes. Din colțul nostru, o mână de alți tineri, cari s'ar dori și ei acolo la întâia afirmare publică a grupului tinerei generații bucureștene, le trimite un glas prietenesc.

*

Scrisorile lui Slavici. — Din lada cu comori — literare, strânse în timpul când, ca redactor al „Convorbirilor Literare”, d. Iacob Negruzzi era un prieten și sfătuitor al tinerilor scriitori, d-sa scoate acum scrisorile lui Slavici. Desvoltate totdeauna, cuprinzând o mulțime de amănunte cu privire la preocupările lui variate, în timpul când studia la Universitatea din Viena, în tovărășia lui Eminescu, mai apoi cu privire la grijile lui de existență, când trăia ca mic funcționar în patria sa de atunci, sincere, cași când ar fi fost adresate unui vechiu prieten, scrisorile lui Slavici curgeau mai abundente spre redacția dela Iași a Convorbirilor. În alt loc d. Negruzzi a mărturisit că dela nici un alt scriitor n'a primit atâtea scrisori și așa de intime, ca dela Slavici.

Tipărirea lor în Convorbirile de astăzi este o datorie de pietate față de memoria vigurosului scriitor decedat în anul trecut, care a fost prea mult ignorat de istoriografia noastră literară. Ele ne destăinuiesc sbuciumul unui suflet ales, în epoca lui de cristalizare, toate avânturile și șovăirile unui tânăr în luptă cu viața, pentru o afirmare glorioasă. Din ele putem descifra apoi procesul de junimizare a scriitorului, care în calitate de director al ziarului „Tribuna” dela Sibiu, mai târziu, va fi clăuză principilor noul și binefăcătoare ale Junimii, aici în Ardeal, pregătindu-le o intrare triumfală în patria lui de origine.

Dar ele mai au o valoare documentară. Dovezile ce le aduc cu privire la starea culturală de atunci a Ardealului. Ele sunt astfel un alt izvor pentru istoria culturală a Ardealului în a doua jumătate a veacului XIX, care va trebui scrisă odată.

*

Pilde noi de moravuri literare. — Bunul simț al cetitorilor cari au urmărit în revistele românești larga discuție a temei hamletiene încinsă pe neașteptate și în critica noastră, din vreme în vreme a fost bruscat de chiote și înjură-

turi vrednice de specialitatea oricărui birjar, pe cari criticii și le asvârleau reciproc și cu largă dărnicie peste gard. Pornită academic, discuția s'a împotmolit în nisipul mărunț al subiectivismului, de astă dată — oricât de paradoxal ar fi — mai pronunțat la critici decât chiar la poeții lirici. La unele observații ale dlui M. Dragomirescu asupra articolelor sale, dl Dragoș Protopopescu a ieșit violent contra acestuia într'un pamflet răutăcios: „Hamlet și critica ventrilocă”. Reacțiunile n'au întârziat. „Universul literar” a început să publice alte articole asupra temei hamletiene datorite dlui S. Struțeanu care lua apărarea dlui Dragomirescu împotriva dlui Protopopescu. Numărul din urmă aduce culmea sau mai bine zis mocirla — acestei discuții, din fericire și sfârșitul ei în coloanele Universului literar. Pe aceleași pagini două lungi înjurături țigănești, iscălite una: Dragoș Protopopescu și alta: Scarlat Struțeanu, bine înțeles adresându-se una alteia. Aici apoi, cetitorul poate descifra mai mult tainele și șubreda „obiectivitate științifică” a criticii românești. Fiecare dintre criticii noștri se crede cel puțin buricul pământului și socoate că nu poate altcum să-și impună părerea decât lovind din pumni, înjurând și scuipând în stânga și în dreapta ca în ușa corului, pe toți cei de altă părere. Pe ce criterii însă? „Scrisoarea” și „Răspunsul” celor doi critici, le arată clar. Dintre cei cari respectă cultura, știința și scrisul acestor domni, nu pușini vor fi rămas scandalizați cetindu-le. Ce nu găsim aici? 1. Că dl S. Struțeanu a fugit doi ani după maestrul său să-i primească teza de doctorat și că acesta numai atunci i-a primit-o când l-a citat și pe dânsul, spunându-i franc: „cum să ți-o primesc dacă pe mine nu mă citezi în ea niciodată”? 2. Că dl Struțeanu în toate lucrările sale l-a plagiat pe Croce. 3. Că dl Struțeanu la examenul de docență va avea de furcă sau personal cu dl Protopopescu sau prin profesorul delegat dela Cernăuși. 4. că... 5. că... etc... Și ce mai aflăm acum despre dl Protopopescu? 1. că e un mire fugit în noaptea nunții, cu regim dotal dela Constanța. 2. Că de când e a înjurat și a lingușit asvârșind cu plicoarele dinapoi (în prietenii) oricâteori crede că prin aceasta s'ar putea înălța”. 3. Că în scrisorile prietenesti pe cari i le-a adresat vreme de 13 ani dlui Struțeanu,

sunt lucruri foarte interesante și savuroase pe cari i le poate „servi la o autobiografie fiindcă îi e teamă că la momentul oportun dl Protopopescu le va uita”. 4. că... 5. 6. etc...

Iată deci pildele noi de moravuri literare pe cari le dau generației tinere, un actual și — poate — un viitor profesor Universitar. Cât de nobil, dureros și demn se înalță de-asupra acestor înjurături „epilogul” redactorului, Perpessiciu, care pune punct polemicei: „Incurcișarea de spade a trecut adesea, prin inima mea. Prietenii mei — e adevărat că nu le-am cerut-o — n'au socotit necesar să mi-o cruțe. Dacă în interesul științei am stat de-oparte ca și Polonius ascuns după perdele, ies cu un minut mai de vreme, înainte ca întâmplarea să-mi rezerve soarta celebrului consilier”.

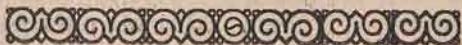
E cuvântul unui om care se respectă și știe ce înseamnă onestitatea, fie ea chiar literară...

*

Revista „Flamura”. — Citești revista și înțelegi că în dosul ei este un mănunchiu de tineri, cărora le poți adăuga atributul de *olteni*, încredințat fiind că nu le va displace. Prin tinerețea ei, prin oltenismul care-l afișează, caracterul bătaios al revistei este oarecum justificat, dându-i totodată aparența de unitate, pe lângă crezul de temelie al unui tradiționalism, care ține pasul vremii. Găsim aici printre colaboratorii și susținătorii ei, doi poeți cărora în convorbiri prietenesti le-am prezis o frumoasă carieră literară: Marcel Romanescu și Radu Gyr. Dar această sinceră recunoaștere nu ne va opri, să arătăm câteva pistrii care s'lviesc murdar și inestetic curățenia suprafeței albe și netede de lapte. Aceste pistrii au un impuls lăuntric spre echilibristică, spre o asemănare cu mlaștierea șerpuitoare a svârlogei. Manifestă o tendință de-ale sesiza, de-ale „apuca de guler” ele dispar în adânc ca niște veritabili scafandri ieșind apoi iarăși la iveală radioa-

Cetitorii noștri sunt rugați a-și reînnoi fără amânare abonamentele și a-și plăti restanțele de pe anul trecut.

se și sfidătoare. *Negrul* este antipodul *albului*. Unul prin prezența lui, este cel mai îndărătnic contradicător al celuilalt. Pistruile „Flamurei” au această fatală însușire. Capricioase cum sunt, contradic pământul și atmosfera din care să hrănesc (vezi: crezul unui tradiționalism care ține pasul vremii). Poeziile ardeleanului Aron Cotruș ridică înțelegerea dlui Eugen Constant. Dă ierarhizează un poet în măsura în care rimele sunt ireproșabile și păstrează cadența boabelor de mazăre. Dar zice-se poezii se citesc numai pe ei și dl E. Constant este poet. La rândul nostru vom dovedi noutatea și vom arăta valoarea specificului ardeleanesc, care cimentează poeziile lui A. Cotruș. „*Fapta*” lui Lucian Blaga e privită cu o poză nedumerită. Izolează cuvinte și se miră, adică după propriile-i cuvinte rămâne „tablou”. Ne închipuim ce „tablou” va rămânea în fața tablourilor lui Van Gogh. Găsim o imagine sugestivă a dlui Marcel Romanescu descriind pe acest genial inaugurator al expresionismului: „grădina înflorită chiuie roz spre cerul albastru”. Se va mira dl E. Constant cum poate să *chiue roz* o grădină înflorită. Un pseudonim Ioachim Pușcașul stabilește odată pentru totdeauna: „Noi nu suntem ca alte reviste, care când vorbesc de scriitorii români — fie într'un interviu, fie într'un bilanț — numără numai și numai pe credincioșii bisericești”. E un principiu atât de statornic încât Adrian Pascu — un scriitor în formație — care se întâmplă să fie și colaborator al „Flamurei” are temperament, compoziție, stil, limbă etc. Însă „marele defect static (al dlui A. Cotruș n. r.) este încrederea de sine care sinonimizează cu sărăcia spiritului” ceea ce nu-l împiedică să îndreptățiască părerea dlui D. Tomescu despre opera aceluiaș poet, care începe așa: „Altfel decât decît suflet mare se sbate în dsa”... Iată acum sfârșitul recenziei în care dl E. Constant se referă la stilul dlui A. Cotruș: „Nu putem deci nădăjdui mult dela acei, ce sunt certați cu stilul până într'atât, încât îngăduesc ca fraza să violeze drepturile, poeziei”. Invinuirea aceasta nu l'a deturnat numai pe poetul ardelean, ea l'a pus la index și pe Eminescu și pe poetul național al Americanilor Walt V. Whitman despre a cărui stil se spune că e un conglomerat de jurnalism și poezie. Noi observăm doar atât

că un fond sufletesc tumultuos se manifestă printr'o formă abruptă și având prea puțin respect de clișeele tradiționale. Dar să înregistrăm câteva fulgere cu cari confratele de redacție al dlui E. Constant, dl Ioachim Pușcașul lovește în dreapta și stînga: *dughiana împuțită; nădragii poeziei; mutre fioroase de snapani pistruiați; cuconiță foanță, literatură de closet: cântat de cloșcă desclocită, gugumânia etc.*

Recetăm concluzia dlui E. Constant și o credem de astădată nemerită cu mici modificări: Nu putem deci nădăjdui mult dela acei, ce sunt certați cu stilul până într'atât încât îngăduesc ca *figănia* să violeze drepturile *criticei literare*.

*

Cultul morților — Bătrâna revistă „Convorbiri Literare”, purtătoare de cuvânt de odinioară a Junimii dela Iași, ne atrage atenția astăzi prin grija — care-i șade bine — ce o dă celor dispăruți dintre slujitorii la altarul literaturii. Amintiri ale prietenilor acestor mai adeseori mucenici ai vremilor nouă, cari au supraviețuit, sau scrisorile scriitorilor, ca niște spovedanii, cari ne vorbesc despre sbuciumul vieții lor — toate deopotrivă de prețioase pentru reconstruirea, prin imaginație fecundată de băgăta documentelor autentice, a unei vremi trecute.

În numerile din acest an, apărute până acum, am citit astfel de documente cu privire la viața scriitorilor Eminescu, Slavici, Alecsandri, Russo, Mihail Kogălniceanu și Veronica Micle. Mai ales însă ne-au atras atenția documentele d-lui V. Braniște în legătură cu viața lui Eminescu, care nici astăzi nu-și are o biografie sigură scrisă.

Un nou filon de aur în muntele rezistent care învâle încă în necunoscut o parte din viața acestui poet.

Un nepot dela soră al scriitorului, locotenentul Drogi, i-a dat d-lui Braniște, pela începutul veacului nostru, un mănunchiu de „hârtii” spre păstrare, între cari sunt — pietre scumpe — manuscrise de-ale lui Eminescu, și alte acte privitoare la familia din care a ieșit el. D. Braniște le-a păstrat avar, dar cu sfințenie, până astăzi, iar acum le dă la lumina tiparului. Se înșiră astfel și dânsul printre alii varii respectați ai dovezilor privitoare la viața geniului nostru, celui mai strălucit.

BIBLIOGRAFIE

CĂRȚI

Dr. Vasile Bianu: *Insemnări din războiul României mari* vol. I. Tip. „Ardealul” Cluj, lei 140.

Mihail Munteanu: *Cântecul vieții* — versuri — București, „Editura Alexandru Stănculescu”.

Volbură Poiană-Năsturaș: *Galbenii* — versuri — Tip. Românească, Oradea Mare lei 30.

Iuliu Mator: *Adevărata fericire* — Tip. Seminarului, Blaj lei 6.

Iuliu Mator: *Darul lui Dumnezeu* — Tip. Seminarului, Blaj lei 6.

O șezătoare românească: Editura „Astra” Sibiu lei 5.

Al Lapedatu: *Moartea lui Asan*, Editura „Astra” Sibiu lei 5.

Edit. „Cartea Românească” București

Voltaire: *Prințesa din Babilon* în B. bl. Minerva lei 9.

Pietări Păvarinta: *Nuvela finlandeze* în Bibl. Minerva lei 9.

REVISTE

Transilvania an 57 No. 3 Sibiu.
Năzuința românească an V, No. 3 Craiova.

Flamura an IV, No. 2-3 Craiova.
Convorbiri literare an 58 No. 3 București.

Foala tinerimii an X, No. 7-8 București.
Neamul Românesc literar an I, No. 19 București.

Revista funcționarilor publici an I, No. 4 București.

Viața literară an I 7-8 București.
Societatea de mame an III, No. 14-15 16 Cluj.

Păștortul an XII, No. 7 Cluj.
Infrățirea românească an II, No. 12 Cluj.

Răzeșul an I, No. 3 Bărlad.
Graul nostru an II, No. 4 Bărlad.
Școala băndăneană an V, No. 3-4 Caransebeș.

Școala și familia an I, No. 5 Gheorgheni.

Cele trei Crișuri an VII, No. 3-4 Oradea Mare.

Școala Someșană an I, No. 5-6 Dej.

CETIȚI

DOUĂ IUBIRI

POEZIE LIRICE
DE
RADU MĂRGEAN

DE VÂNZARE

la Administrația revistei „Cosinzeana”

PREȚUL 10 L E I

Abonați pentru săteni

foaia populară ilustrată

„LUMEA ȘI ȚARA”

Adresă: Cluj, P. Cuza Vodă 16

Numeri de probă gratuit

Cadoul cel mai frumos pe care-l
puteți face unui prieten,
rude sau cunoscut, este
o colecție din re-
vista bilu-
nară

„COSINZEANA”

cu
sute de
ilustrații,
poezii, nuvele,
schițe romane, articole
dări de seamă și flori de o zi

Colecția din anul 1922 costă
120, cea din 1923, 150 Lei,
iar cea din 1924 — 200 Lei.

Adresa destinatarului

O C U L T I S M

Reușești în viață numai prin
voință. Ca să-ți poți forma voința
trebuie să te cunoști.

Venim în ajutorul Dămniova-
stră, descriindu-vă perfect tem-
peramentul și facultățile naturale
ps hice.

Trimiteti la redacție: o foto-
grafie și suma de Lei 60, arătând
care vă este culoarea ochilor
(negru, căprui, verde, albastru),
statura (înalt, subțire, scurt, gras),
etatea, sexul, ocupația și scrisoarea
D-stra scrisă necaligrafic (natu-
rală).

Puteți formula și câteva între-
bări asupra talentelor înăscute,
cari vă interesează.

FOTOGRAFIA SE ÎNAPOAIAZĂ

IMPRIMATE DE ORICE NATURĂ
FURNIZEAZĂ
PROMPT
ȘI IEFTIN

TIPOGRAFIA

DR. S. BORNEMISA

CLUJ
PIAȚA CUZA
VODĂ No. 16

COMENZI

VENITE PRIN POSTĂ SE EXECUTĂ CU PRECADERE !!!